

mohli nabídnout jen studentky-dívky, pro muže platil válečný režim, ale ani všem vybraným dívkám nebyla praxe ve vědeckém ústavu povolena, některé musely nastoupit do průmyslu. Z projektu musela tak dr. Klante v mnohém slevit a nakonec zůstalo jen torzo. Nicméně terénní výzkum probíhal po tři letní sezony (1942, 1943, 1944), vždy s metodickým úvodním seminářem a závěrečným hodnotícím sezením. V roce 1943 se zúčastnilo 14, v roce 1944 již 15 studentek.

M. Josefovičová především na základě dochované korespondence studentek s dr. Klante dává zběžný přehled o zkoumaných regionech a sledovaných ukazatelích jednotlivých výzkumů. Výsledky výzkumů včetně archivovaných výzkumných zpráv, dochovaných kartoték a soupisů nezkoumala, pouze na jejich existenci upozorňuje. Jejich zhodnocení a využití se etnologii nabízí jako zajímavé a objevné téma.

Lydia Petráňová (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Luboš Kafka, Lidové podmalby na skle ze sbírek Regionálního muzea v Náchodě. Lika klub, Praha 2016, 222 s.–

Již pátou výpravnou publikací z nakladatelství Lika klub přispěl Luboš Kafka do etnologické produkce z oblasti lidového umění. Stejně jako knihy předchozí, z nichž dvě jsou věnovány podmalbám na skle, jedna náboženským motivům na lidovém nábytku a jedna artefaktům z tzv. poutního zboží, i tato nová kniha vyniká kvalitní úpravou stejně jako reprodukční úroveň obrazového materiálu. Není to však prvoplánově publikace obrazová, jejím nejhodnotnějším přínosem je systematické utřídění, vyhodnocení proveniencie a ikonografický rozbor. V podstatě metodická ukázka příkladného odborného zpracování jedné konkrétní kolekce.

K rozboru využil L. Kafka sbírku podmaleb na skle uloženou dnes v Regionálním muzeu v Náchodě. Utváření této sbírky, která dnes obsahuje původní fondy městských muzeí z Náchoda, Police nad Metují a Červeného Kostelce, v níž ale největší podíl má kolekce z Jiráskova muzea v Hronově, popsal v úvodní informaci správce etnografických sbírek náchodského muzea Jan Tůma. Podmaleb na skle

opatruje dnes náchodské muzeum na tři stovky a jejich fotografiemi vybavila publikaci pracovnice náchodského muzea Alžběta Spíšková.

V úvodní kapitole *Lidové obrázky na skle* rekapituluje autor poznatky o technologii výroby podmaleb na skle, jejich regionálním i časovém vymezení a o úloze, již sehrály v interiéru lidových obydlí. Za evropsky významná střediska jejich výroby u nás označil převážně německy osídlené pohraniční oblasti Čech s rozvinutými tradicemi sklářské výroby, především oblast Kladska a Orlických hor s centrem Lasówka, Novohradské hory a přilehlou část Horního Rakouska a severočeskou oblast Novoborska a Jablonecka. Z této perspektivy pak přistoupil k výběru kolekce a důkladné analýze podrobil sbírku náchodského muzea, neboť v ní pěti šestinami dominují výtvoři jedné, a to Kladsko-dolnoslezské oblasti. Je to tedy sbírka homogenní, která má mnohostrannou výpovědní hodnotu. Z celé řady vesnic na polské i české straně, odkud produkce podmaleb na skle vycházela,

byla nejvýznamnějším výrobním centrem Lasówka (dříve Kaiserwalde), kde působily malířské rodiny Rohrbachů, Beckerů, Wenzelů ad. Dovednosti, techniky i předlohy tu byly předávány z generace na generaci, v reliktech až do poloviny 20. století. Autor sleduje zdejší výrobu zhruba od poloviny 18. století, kdy je doložena dochovanými ojedinělými unikáty. Rozšíření sleduje v průběhu 19. století, kdy docházelo k postupné sériovosti a zároveň rustikalizaci. Pro Kladsko-dolnoslezskou výrobní oblast jsou typické určité květinové motivy, ale též barevné kombinace. Kladská produkce má široký tematický záběr. Různá témata se tu pojednávala v obdobných kompozicích a rozměrech, takže ve svatých koutech chalup mohly časem vznikat ucelené řady obrázků, jakési domácí galerie svatých.

Struktura knihy je dána proveniencí podmaleb na skle ve sbírce náchodského muzea obsažených. Ve čtyřech kapitolách pojednává autor následující výrobní oblasti: Kladsko a Dolní Slezsko, východní a severovýchodní Čechy, severočeskou sklářskou oblast a posléze ojedinělé importy z dalších oblastí. Kapitoly dodržují jednotnou vnitřní strukturu danou zobrazenými tématy. Jako první je vždy pojednán kristovský okruh, poté mariánský okruh, následují vyobrazení dalších světců, tedy hagiografický okruh, nakonec – jsou-li obsažena – témata profánní

a votivní obrazy. Jak už jsem předeslala, převažuje produkce kladská a dolnoslezská, jen ojedinělými exempláři (celkem osmi) je zastoupena produkce z Chebska, Pošumaví, Moravy a jižního Polska (např. dvakrát Čenstochovská madona, svědčící o poutním okruhu této svěťice). Knihu doplňuje vyhodnocení několika příbuzných artefaktů zdobených technikou podmalby či kombinací podmalby a barvotisku ze sbírek muzea. Systém katalogizace podle tematických okruhů je transparentní pro čtenáře – pro badatele sledujícího jiné ukazatele by mohl být nevýhodný. Proto autor připojil na závěr kompletní soupis podmaleb na skle podle inventárních čísel, pod nimiž jsou v Regionálním muzeu v Náchodě evidovány.

Úvodní studie je opatřena zasvěceným poznámkovým aparátem a uvážený výběr použité literatury (především zahraniční) v závěru může posloužit jako vodítko dalším badatelům. Knihu považuji za vyváženou množstvím podaných informací a velice zdařilou. Pokud dostane Luboš Kafka příležitost tímto detailním způsobem zpracovávat i další z významných sbírek, mohla by konečná syntéza v mnohém doplnit i poopravit naše představy o smyslu poutí, výzdobě venkovského interiéru i lidové zbožnosti jako zvláštním fenoménu.

Lydia Petráňová (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Tomáš Zouzal, Zabráno pro SS. Zřízení výcvikového prostoru Böhmen v letech 2. světové války. Naše vojsko, s r.o., Praha 2016, 383 s.–

„Ve světě bychom našli mnoho míst, odkud lidé odešli nedobrovolně, byli odsunuti, vyhnáni, odvelečeni. Všechna taková místa

si v sobě nesou památku na vykonané činy a svědčí o nich často velmi dlouho. Mezi nimi i kdysi zabrané území Benešovska,